

"Investitsion jozibadorlikni oshirishda kadrlarga e'tibor qaratish kerak!"

“ИНВЕСТИЦИОН ЖОЗИБАДОРЛИКНИ ОШИРИШДА КАДРЛАРГА ЭЪТИБОР ҚАРАТИШ КЕРАК!”

Абдуразақ МИРЗАЕВ,
Ўзбекистон Фанлар академияси Намойи бўлими раиси,
геология-минералогия фанлари доктори

Бугунги кунда Ўзбекистон заминда 70 дан ортиқ турдаги 2000 тадан кўпроқ фойдали қазилма кони мавжуд бўлиб, уларни ўзлаштириш орқали ер ости бойликларининг юртимиз иқтисодий ривожига йўналтирилган самарали савб-ҳаракатлар амалга оширилмақда. Айниқса, юртимиз маъдан конлари билан бир қаторда номмаъдан фойдали қазилмаларга ҳам жуда бой.

Президентимиз раёсатида 27 апрель куни геологияда амалга ошириладиган ишлар таҳлили ва талдаги вазифалар мукорамасига бағишлаб ўтказилган йилгида охири уч йилда илбу соҳани тубдан ислоҳ қилиш бўйича муҳим қарорлар қабул қилингани ва шу даражада тармоқда ажратилган маблағлар 3 баробар ошirilгани таъкидланди.

Дарҳақиқат, соҳадаги усулларнинг учдан бир қисми янгиланди. 850 тадан зиёд илор инвестицион технология жорий этилди. Натикада қидриқилган қазилма бойлик туслари 3 тадан 17 тага кўлайди. Руҳа тарихида аниқланадиган элментлар соми 12 тадан 40 тага етказилди. 2019 йилда Марказий Осиёда илк бор замонавий аэрогеофизик комплекс ишла туширилиб, ер қатъини инновацион усулларда ўрганиш йўли қўйилди.

Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 31 майдаги Қаттиқ фойдали қазилмалар ва конлари геологик ўрганиш мақсадада дастурий истиқболли танланган майдонларни ва фойдали қазилмаларнинг стратегик муҳим турлари санъатини ўзлаштириш учун ҳароқий инвестицияларни жалб қилиш мақсада рини тасдиқлаш туғрисидаги қарорига мувофиқ, геологик ўрганиш учун ҳароқий инвестициялар жалб қилинадиган қаттиқ фойдали қазилмалар стратегик муҳим турларининг истиқболли майдонлари рўйхати тузилиб, унга 120 дан ортиқ фойдали қазилма кони киритилган эди. Ушбу рўйхатдаги конларнинг 50 фоизга яқин Намойи вилояти ҳудудида жойлашган. Айниқса, Қўзилтум ва Нурота кон майдонлари номмаъдан ва маъдан фойдали қазилмаларга бой бўлиб, уларда геологик тадқиқотларни олиб боришда янгича ёндашуе талаб этилади.

Намойи вилояти ҳудудида нафақат фойдали қазилма бойликлар, балки таҳноген чинқиди уюмлари қўл тулланган бўлиб, уларнинг зарур компонентларини комплекс ўрганишга йўналтирилган геологик тадқиқотларни тизимли ўтказиш натижалари юртимиз иқтисодий ривожига қўшимча ҳисса бўлиб қўйилади.

Соҳанинг инвестицион жозибадорлигини ошириш масаласи муҳокама қилинган экин, давлатимиз раҳбари бунинг учун халқаро стандартларни жорий этиш зарурлигини таъкидлади. Ҳароқий мутахассисларни жалб қилиб, геологларни JORC стандартлари бўйича маълумот тайёрлашга ўқитиш муҳимлигини қайд этди. Ўзлаштириш учун тайёр бўлган 20 та конга тақрибали инвесторларни жалб қилиш, бошқа истиқболли майдонлар бўйича сароҳмавий пойхаларни шакллантириш қозғалди қўрсатмалар берилди.

2019 йилда Намойи вилоятининг эркин иқтисодий ҳудудга айланмишига ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 26 ноябрдаги “Қимматли металлургия ости қилочилар усулида қазиб олиш фаолиятини

амалга ошириш учун шарт-шароитлар яратиш чора-тадбирлари туғрисидаги қарорни нафақат ҳароқий инвесторларнинг, балки маҳаллий тадбирдорларнинг ҳам Қўзилтум ва Нурота маъдан майдонларидаги фойдали қазилма конларига қизиқишини оширмоқда.

Инвесторларни ўйлантирадиган муаммолардан бири шуки, тақлиф қилинётган кўпгина конларнинг башоратланган захиралар экани ёки геология қидриу ишлари охирига етказилган бўлса-да, реал мавжуд захиралар давлат захиралар комиссиясига топширилиб, кон сифатида давлат рўйхатига киритилмагандир. Бу инвесторлар томонидан қайта геологик тадқиқотлар ўтказилишини талаб қилади. Инвесторда маблағ бор, лекин унда геологик тадқиқотлар учун на тақрибали мутахассис, на техник имконият мавжуд.

Айни шу масалалар ечимида Геология фанлари университетининг ташкил этилиши яқин муддатдир. Бу бўйича тадбирлар ишлари олиб борилмақда. Унга учун дастурлари Санкт-Петербур

га кўлтирилганча бўлган ҳаракатлар эса катта мабсағ талаб қилиш билан бирга, сотилишига нисбатан танъарих 70-75 фоизга ташкил этади.

Бу борада геологлар учун соҳасининг етук мутахассиси бўлишининг ўзига етарли эмас, янги бошқа турдаги соҳалар вакиллари (кончилар, технокорлар, геотехнологлар, иммигрантлар, физиклар) иштирокиса, уларнинг илмий салоҳиятини жалб қилмасдан, бир жамоа бўлмадан туриб, олдизларига қўйилган вазифаларнинг самарали ечимини топа олмайдилар.

Шу боис, бу олимлар иштирокида соҳага оид ишлаб чиқариш корхоналарининг етук мутахассисларини жалб қилган ҳолда бирлашган илмий жамоаларни қучли илмий салоҳиятга эга бўлган кооперация туғрисидаги туруқлар сифатида ташкил этиб, илмий-амалий тадқиқот ва инновацион мегаполихаларни амалга ошириш самарали натижа беради, назаримизда.

Тўғри, Уздавгеолўм экспедицияларида геологик тадқиқотлар ўтказиш учун текин имкониятлар ва юқори маънасади мутахассислар мавжуд. Лекин улар, биринчи навбатда, ўзларига ежазилган геологик қидриуларнинг давлат дастури даражасида ишлайди. Инвестор бўли тушулган ҳолда ўзи танлаган объектда геология қидриу ишларини сифати ва тезкор олиб бориш имкониятига эга бўлган муқобил корхонани излаб, боши берк қўчага кириб қолади. Бу эса, ўз навбатида, тақлиф қилинётган конларнинг инвестицион жозибадорлигига салбий таъсир қўради. Бу масалани Фанлар академияси Намойи бўлими ҳузурида

кончилик университети ва бошқа ҳароқий олий таълим муассасаларининг илор тақрибаси асосида ишлаб чиқилмоқда.

Бугунги кунда дунё тақрибасидан келиб чиқиб, кўпгина ҳолларда бизан номмаъдан конларнинг иқтисодий самарадорлиги маъдан конлардан олиннадиган фойдадан анча юқорилиги эътироф этилади. Бу ўринда номмаъдан бойликларни қазиб олиш, қайта ишлаш, бойитишга ятадиган сарф-ҳароқатларнинг сезиларли даражада қамлиги, аксарият ҳолларда номмаъдан конларнинг ер юзига ёки ер сатҳига яқин жойлашгани ҳамда улардан халқ ҳужалигининг турли соҳаларида табиий ҳолда қўллаш имкониятининг мавжудлиги ҳам муҳимдир. Масалан, Бентонит гиллари фармацевтикадан тортиб санъоқат санъатига-ча бўлган 200 дан кўпроқ соҳада табиий ҳолда ёки қисман тозаланган ва бойитилган талдада ишлатилади. Сарфланадиган ҳароқат эса сотилиш нарҳининг бор йўли 25-30 фоизини ташкил этади. Олтин маъдани қазиб олиш ва тайёр маҳсулот ҳоли-

давлан-ҳусурий шериклик асосида ҳамда ҳароқий инвесторлар иштирокида ташкил этиш тақлиф қилинётган мобил геологик ривожига туруқ самарали ечиши мумкин.

Бундан ташқари, Бу жарғайда Намойи бўлими томонидан Фанлар академияси тасаруфидоли илмий-тадқиқот институтлари лаборатория Базаси ҳамда илмий салоҳиятдан самарали фойдаланиш билан бирга, янгича ёндашуе сифатида яқин пайтда геология бўлган етук геологлар ҳамда ҳудуддаги инвесторларга тақлиф қилинётган конларнинг дастлабки тадқиқотларида иштирок этган кекса олим ва мутахассисларни жалб қилиш орқали вақтинчалик илмий жамоа туғрисидаги юқори салоҳиятга эга туруқни тузиш имконияти ҳам яратилади.

Бундай жамоа геология қидриу ишларининг тез, самарали, ишончли олиб борилишига ва инвесторнинг ишончини қўзғатишга, унинг қўрқмасдан маблағ киритишига хизмет қилади.